

Zöld könyvtári terek a József Attila Megyei és Városi Könyvtárban^{1,2}

Aki arra számít, hogy ultramodern zöld könyvtári terekről fogok írásom során beszámolni, csalódnai fog. Azt gondolom, a zöld könyvtár fogalma kettős. Egyrészt jelent egy épületet, mely megújuló energiákkal, passzív épületként működik, másfelől egy szemléletet, egy könyvtári tartalmat – jelen esetben egy szolgáltatásrendszert. Ez az, amiről írni fogok.

Hogyan kezdődött?

A magyar könyvtáros társadalom néhány éve *Könyvtárak összefogása a társadalomért!* címmel indított országos programsorozatot. E jelmondat utal egyben azokra a globális, társadalmakat érintő kihívásokra, amelyek során válaszokat és megoldásokat kell találni bolygónk és környezetünk állapotának helyzetére, romlására, a megelőzésre és a fenntarthatóságra. Felismerve a szemlélet- és paradigmaváltás szükségességét, amely a társadalom minden rétegét érinti és aktív részvételre, tudatos életmód-szemléletváltásra ösztönzi az embereket, a könyvtár mint információs intézmény és rendszer, a maga sajátos, hagyományos és elektronikus eszközeivel, lehetőségeivel állhat a környezettudatosítás élére.

A könyvtárak a helyi válaszok, intézkedések, személyes és akár intézményes példák gyors és közvetlen elindítói lehetnek, hiszen a gyűjtött, feldolgozott, rendszerezett és közvetített információk, dokumentumok intézményei. A közösségi–közművelődési–nyilvános könyvtárak (*public library*) – éppen a nyilvánosságuk miatt – a társadalom minden szereplőjét, rétegét elérik. Ennek jelentősége kiemelt szerepkörrel ruházta fel őket.

2010-ben a tatabányai József Attila Megyei és Városi Könyvtár Voit Pál vezetésével a közösségi közművelődési könyvtárak közül elsőként fogalmazta meg és emelte ki küldetésnyilatkozatában a fenntarthatóság és környezettudatosság szemléletét. „Az ökológiai gondolkodás, a környezettudatosság terjesztése, erre való szemléletformáló nevelés, programok szervezése, a környezeti információk kiemelt gyűjtése és ezekből való

szolgáltatás” a könyvtár szellemiségének, filozófiájának egyik alappillérvé vált. Minden tevékenységét áthatja az ökológiai elkötelezettség és a társadalmi felelősségvállalás.

Valóságos terek

2010-ben az arculattervezés első mozzanata volt az *ökotéka* kialakítása. A megyei könyvtár gyűjteményében kiemelt állományrész a tágabban értelmezett ökológiai témakörből helyez el itt dokumentumokat és gyarapítja folyamatosan állományát – lehetőségeihez mérten és adott esetben nagyobb példányszámban is. Mintegy 7000 kötet könyv és 30 folyóirat a jelenlegi kínálat. Ebből mintegy 1500 kötet a szabadpolcon is megtalálható. Az olvasóterben fizikailag elkülönített *ökosarok*ban böngészhető könyvválaszték nemcsak a kimondottan természettudományos munkákat tartalmazza, hanem a más tudományterületek ökológiát érintő, keresztező alkotásait is. Az ökosarok hangulatában, berendezésében is ökoszemléletű, közvetlenül a szabadtéri zöld olvasóterbe vezet.

2012-től várja az olvasókat a könyvtár hátsó kertjében kialakított „*zöld olvasóterem*”. A Béke parkra néző teraszon kellemes, csendes környezet várja a látogatókat minden év májusától októberig. A jó időt kihasználva nyaranta számos foglalkozás, program szervezhető itt. A természetes környezetben évente több száz olvasó veszi igénybe a szabadban olvasás lehetőségét.

Az Ökoterasz megnyitója – Fotó: Török Csaba

2016 első félévének végén kezdtük kialakítani a megyeszékhely városrészeiben (Bánhida, Újváros, Felsőgalla, Kertváros, Óváros) működő fiókkönyvtárak zöldpolc-rendszerét. Ez tulajdonképpen egy kiemelés a fiókkönyvtárak állományából, a tágabban értelmezett ökológiai tárgykörbe tartozó könyveket gyűjti egy helyre, külön polcokra. A különgyűjtemény kialakítását követően az újabb beszerzések is ide kerültek, bővítve a természettel, környezettel, fenntarthatósággal kapcsolatos kiadványok kínálatát.

Komárom-Esztergom megye 60 települési önkormányzata kötött szerződést a József Attila Megyei és Városi Könyvtárral, hogy könyvtári szolgáltatásokat rendeljenek lakosságuk ellátására: dokumentumbeszerzést, -feltárást, logisztikai és könyvtári környezet kialakításának szolgáltatásait, programszervezést, digitális felhasználóképzést. A megyei könyvtár 2016-ban arra ösztönözte a kistélepülési könyvtárakat, hogy saját fiókkönyvtáraikhoz hasonlóan, de mindenütt közel egységes állományú, új beszerzésű, zöldpolc-

rendszer alakítsanak ki, amellyel könyvtári eszközökkel erősíthető az adott településen a környezettudatosság. 2017-ig a hatvanból 40 település kiskönyvtárban tettük meg az első lépéseket.

Virtuális terek

A tatabányai Ökökönyvtár. Az ökológiai gondolkodás erősítése Tatabánya város lakóközösségében könyvtári eszközökkel című kiadványunkban foglaljuk össze könyvtári ökotevékenységenket, amely 2016-tól már angol nyelven is olvasható a honlapunkon keresztül. 2011-től Nász János szerkeszti a havi hírlevelet, amelyet hírlevél-szolgáltatásként a hírlevélre feliratkozók rendszeresen, automatikusan megkapnak, több száz címre jut el e-mailen keresztül. Kezdetben *Öko-hírlevél*, 2015-től *Öko-hírek* címen jelenik meg. Témakörei:

Fenntartható fejlődés
Környezettudatosság – Környezetvédelem
Humán ökológia
Együttélés
Alternatív és megújuló energiák
Planetáris és kozmikus tudatosság

2011 óta mintegy 1000, az interneten elérhető cikket, tanulmányt ajánlottunk fel elérhetőségükkel, és mintegy 80 saját és külső, a környezettel kapcsolatos rendezvényről tudósítottunk.

2015 februárjától új elemként jelentkezett az *Öko-cikk tár*, amely a könyvtárban előfizetett napilapok és folyóiratok környezettudatos írásaiból válogat. Ez egy annotált (rövid tartalmi összefoglalót, kivonatot tartalmazó) ajánló cikkbibliográfia. A 2015-ös cikkajánlóhoz tárgymutató is készült, hogy segítse azokat, akik egyes ökológiai témákban el szeretnének mélyülni. A tárgymutató folyamatosan bővül. Nász János munkájának köszönhetően 2017 végéig megközelítőleg 700 cikket dolgoz és tár fel.

A megyei könyvtár 2016-ban és 2017-ben is online környezetismereti–környezetvédelmi pályázatot hirdetett az Országos Könyvtári Napok keretében. A tatabányai és a kistéleplési iskolák tanulói, a 10–14 évesek vetélkedhettek értékes díjakért. A vetélkedő kérdései az öko-hírlevelek, a könyvtár öko-tevékenységeit összefoglaló füzetkiadványa, az öko-cikk tár alapján fogalmazódtak meg, miközben honlap- és katalógushasználatra ösztönöztek. A díjak felajánlója környezetgazdálkodás és természetvédelem iránt elkötelezett, a könyvtár partnerkapcsolatainak köszönhetően támogató egyesület és társaság volt. Jól sikerült a hasonló tematikából és módon szervezett online kistéleplési ökovetélkedő is.

Közösségi terek

Az *Öko-esték* rendezvénysorozat 2010 októberétől folyamatosan, havonta, megrendezett előadássorozat a fenntarthatóság, a megújuló energiák, a környezetvédelem, a környezetnevelés, az együttélés, a környezettudatosság szemléletének, szemléletformálásának erősítése érdekében. 2017 végéig több mint 70 előadás zajlott a könyvtárban. Az Öko-esték célja, hogy hazai és helyi szakértők tolmácsolásával felhívja a vonzaskörzetben élők figyelmét a környezet- és természettudatosságra, a fenntartható fejlődés lehetőségére.

geire. Az Öko-esték előadóinak kiválasztásában az a törekvés, hogy a társadalom szereplőinek minél szélesebb köréből merítsen, minél több szempontú, holisztikus megközelítéssel adjon közre véleményeket, javaslatokat, megoldási lehetőségeket, látképeket a jelenlegi környezeti helyzetről és az okozott károk orvoslásáról. A teljesség igénye nélkül előadónk volt már: ökológus, homeopata gyermekorvos, fizikus, spirituális kutató, író, dramaturg, zenepedagógus, gombaszakértő, ökoépítész, könyvtáros, újságíró, természetgyógyász, humánökológus, zenész, orvosprofesszor, akvarista, országgyűlési képviselő, kutató-mérnök, régész, előadóművész, minisztériumi főosztályvezető, képzőművész, magyarságkutató, gépészmérnök, biológus-tanár, zárandokegyesület, tudatos vásárlók egyesülete, muzeológus, futóegyesület, kertészmérnök, grafológus, újságíró, jógaoktató, fotóművész, amatőr csillagász, gyógytestnevelő, karateoktató, barlangász, agrármérnök, tibeti mester, geológus, sportmenedzser, kutató intézet vezetője, középiskolai tanár.

Ökoesték – Fotó: Török Csaba

2013-tól szervez a könyvtár táborokat a témában a Nemzeti Kulturális Alap pályázati forrásait felhasználva. 2013-ban Agostyán–Ágostonliget, 2014-ben, 2015-ben és 2017-ben Komárom–Koppánymonostor volt a helyszín, 2016-ban Bajnán, az Alkotóházban volt sikeres a táboroztatás. A tábor résztvevői minden alkalommal a tatabányai általános és részben középiskolás tanulók voltak. A megyei könyvtár gyermekkönyvtárának környezetismereti táborai szintén évek óta népszerűek. 2014 nyaratól évente sikeresen vesz részt a városi környezeti nevelési pályázatokon. Így jöttek létre a *Barangoló* című táborok, melyek fő célja Tatabánya város értékeinek feltérképezése környezettudatos szemmel. A háromnapos napközis tábor programjának összeállításánál fő szempont a természetvédelem, úgy az úti cél, mint a kézműves foglalkozások alapeszközei tekintetében, illetve a közlekedési eszközök kiválasztásában. Előnyt élvezett a kerékpár és a gyalogos közlekedés. A délutáni könyvtári elfoglaltságok között első helyen szerepel a kézműves foglalkozás – természetesen az újrahasznosítás és a környezetvédelem jegyében. Az egész hetes, bentlakásos ismeretterjesztő táborok minden évben egy adott témára koncentrálnak. 2015-ben a „természetismeret” volt a cél túrázással, állatbemutatóval, a Vértes hegység természeti értékeinek bemutatásával. A táborhelyszín a közeli Környebányai Erdei Iskola volt.

2013-ban több turnusban táboroztatott a gyermekkönyvtár a Boglártanya Erdei Iskolában, a Pro-Vértes Természetvédelmi Közalapítvány vendégeként. A tanulók nem csak

a közeli erdők, mezők állat- és növényvilágával kerültek barátságba, de mindennap részt vehettek a háziállatok gondozásában is.

A táborok sikere a pályázati tevékenységet is dicséri, hiszen a Nemzeti Kulturális Alap támogatása nélkül nehezen lettek volna megvalósíthatók. A táborok nem titkolt célja egy, a helyi fiatalokból álló környezetbarát, környezetvédő csapat szervezése, akik a megyei könyvtár szolgáltatásain keresztül már jobban eligazodhatnak a környezetismereti, ökológiai témákban, és ismereteik által, sokkal közvetlenebb vonzerővel bírhatnak a saját korosztályuk felé. A táborok visszatérő témái: a lakóhely, régió, ország és az adott hely természeti értékeinek bemutatása, a megújuló energiák felfedezése a négy elemi világon keresztül, a gyógynövények, környezeti értékeink, a megyei értéktár vonatkozó felvételeinek felismerése. Nagy hangsúlyt fektetünk a tudatos vásárlásra, fogyasztásra és az internet célszerű és veszélytelen használatára.

Ökotábor – Fotó: Török Csaba

A magyar filmkultúra alapvető értékei az ország több mint 400 kistéleplési könyvtárában a *KönyvtárMozsi* programon keresztül tehetők hozzáférhetővé közösségi foglalkozásokon keresztül. 2017-től Komárom-Esztergom megyében 14 településen ökofilmek is bemutatásra kerülnek. A program nem titkolt célja az, hogy az 5000 lélekszám alatti településeken a könyvtárak kulturális közösségi otthonokká szerveződjenek. A bemutatott filmek akár indirekt módon egy, a saját településükért felelősséget vállaló közösségé formálhatják az ott lakókat, valamint a helyi kis könyvtárakon keresztül elérhetővé válik az egész magyar könyvtári szolgáltatásrendszer.

A kínálatban két ökofilm is található:

Danka Krisztina: *A természet IQ-ja* – a felnőtt közönségnek, Török Zoltán: *Vad Magyarország – A vizek birodalma*, az általános iskolai korosztálynak szól.

A filmeket a foglalkozásvezető, Nász János felvezeti, játékos formában feldolgozza a résztvevőkkel, majd beszélgetnek róluk.

A gyermeknap is az ökoszemlélet jegyében zajlott: ökomesék, ökojátsszínház, ökoszöszmötölő, öko-kézműves foglalkozások színesítették.

A 2016 tavaszán az ökológiai gondolkodás jegyében „*ökobete?*” rendeztek a gyerekkönyvtárosok óvodások és kisiskolások számára. *Mentsük meg Glóbi!* címmel kör-

nyezetvédelmi játékos foglalkozássorozattal várták a csoportokat, melyről a Magyar Televízió is tudósított.

Mentsük meg Glóbit gyermekfoglalkozás – Fotó: Török Csaba

Végezetül...

Azt hiszem, a tatabányai József Attila Megyei és Városi Könyvtár szemléletében és szolgáltatásaiban már igazán „zöld”. A Modern Városok Program keretében a közeljövőben megújul könyvtárunk, és őszintén remélem, hogy hamarosan egy igazi, kívül-belül zöld könyvtárról számolhatok be.

Jegyzet

1. Nász János ökológiai szaktájékoztató kollégám anyagainak felhasználásával.
 2. Az előadás a Könyvtári Intézet Kutatási és Szervezetfejlesztési Osztályának K2 továbbképzési sorozata keretében tartott *A jövő könyvtári terei* című műhelykonferencián hangzott el.
-
-